

TOXIKOLOGIE A ANALÝZA DROG

Doping ve sportu

Anabolické steroidy a další zneužívané látky

Doping ve sportu

- Je definován jako **jev**, při němž dochází k **porušení antidopingových pravidel**.
- Světovou institucí zabývající se dopingem je **World Anti-Doping Agency (WADA)**.
- Pod tuto organizaci spadají národní antidopingové organizace, které uplatňují její politiku. V České republice je takovouto institucí **Antidopingový výbor České republiky (ADV ČR)**.

Doc. MUDr. Jiří Radvanský, CSc.:

„Sport na vrcholové úrovni je dominantní náplní práce a nikoliv pouhou zábavou sportovce; ten je na výsledku ekonomicky přinejmenším značně zainteresován, ne-li zcela závislý. „

„Je lepší být chudým a zcela čestným sportovcem – výkonnostně desátým v zemi, nebo prvním mediálně známým a tedy potencionálně bohatým, scestovalým po olympiádách, ale s těžkým zdravotním rizikem z dopingu a se špatným svědomím z podvodu?“

Doping – původ slova

A) Z vlámštiny

DOOP - povzbuzující odvar z bylin a kořinek, který v 17. století pili kolonisté v Novém Amsterdamu

B) Z nářečí v jihovýchodní části Afriky

DOP – druh pálenky používaný jako povzbuzující prostředek při náboženských obřadech

1889 – DOPING v anglickém slovníku definován jako směs opia a narkotik určený pro koně

Doping vs lék

Anabolické steroidy (AS) – účinný lék:

OSTEOPORÓZA, PO OPERACÍCH, ÚNAVOVÉ ZLOMENINY ...

Ve sportu je podání AS často indikované (urychlují, či umožňují zotavení po vysoko-intenzivním tréninku). Podat se však sportovci mohou pouze při život ohrožujícím stavu.

Např. při únavové zlomenině zápěstní kůstky (vrh koulí) by podání AS značně urychlilo zotavení. Sportovec by však mezitím mohl lépe (nedovoleně) rozvíjet ostatní svalové partie...

Erythropoetin (EPO) – vhodný lék:

ZTRÁTY KRVE, OPERACE, PORUCHA KRVETVORBY ...

Testosteron – vhodný lék:

HYPOGONADISMUS, pro normálního vývoje pohlavních znaků

Zakázané látky jsou často součástí běžně užívaných léků.

- např. proti nachlazení (pseudoefedrin), kašel (kodein)

Existuje seznam zakázaných a povolených léků antidopingovým výborem (ADV).

Registrovaní sportovci jsou povinni při užívání léků dodržovat určitá pravidla – často existují alternativní léky.

Vždy jsou zakázány léky obsahující AS, peptidové hormony, diuretika a maskující látky (kromě život ohrožující situace). Ostatní zakázané léky se mohou užívat při mimo soutěžním období, ale ne 3-5 dnů před soutěží.

VŠE NUTNO HLÁSIT antidopingovému výboru!!!

Nemocný sportovec

Sportovec se zdokumentovaným onemocněním požadující užití léku se zakázanou látkou nebo *použití* zakázané metody musí řadem obdržet terapeutickou výjimku, která nesmí sportovci umožnit výhodu v *soutěži*.

Sportovec s diabetes – může užívat inzulín

Sportovec s astma – může užívat kortikoidy

Inzulín či kortikoidy u zdravého sportovce = udělení trestu

www.antidoping.cz

Antidopingový výbor ČR

Czech Anti-Doping Committee

Novinky	Dokumenty a formuláře	Dopingová kontrola	OH Soči 2014
O nás	Zakázané prostředky	Vzdělávání	Odkazy

Úvod
Mise a status
Základní dokumenty
Certifikace
Laboratoř
Kontakt
Veřejné zakázky
Ostatní

Antidopingová laboratoř

ČINNOST LABORATOŘE BYLA DEFINITIVNĚ UKONČENA ZŘIZOVATELEM 31.7.2011!

Antidopingová laboratoř, jejímž zřizovatelem bylo MZ ČR a která sídlila v Hloubětíně, byla jednou z nejstarších laboratoří pro odhalování dopingu na světě. V šedesátých letech ji založil doc. Chundela a za dlouhé roky činnosti si vybudovala velmi dobré jméno.

Pražská laboratoř měla akreditaci od Světové antidopingové agentury (WADA) a mohla tedy oficiálně provádět vyšetření vzorků.

V současné době využívá ADV laboratoři v Německu (Kreisch a Köln) a Rakousku (Seibersdorf).

Copyright © 2011–2013 Antidopingový výbor ČR

TRESTNÍ ZÁKONÍK

§ 218a trestního zákoníku
Podávání anabolických látek mládeži

NAHRAZEN

§ 288

**Výroba a jiné nakládání s látkami s
hormonálním účinkem**

Trestní zákoník č.40/2009 Sb.

§ 288

Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem

- (1) Kdo neoprávněně ve větším množství vyrobí, přechovává, doveze, vyveze, proveze, nabízí, prodá, jinému poskytne nebo podá látku s anabolickým nebo jiným hormonálním účinkem za jiným než léčebným účelem, nebo kdo vůči jinému použije metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu nebo jinou metodu s dopingovým účinkem za jiným než léčebným účelem, **bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.**
- (2) **Odnětím svobody na jeden rok až tři léta** bude pachatel potrestán,
  - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo
  - b) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

Trestní zákoník č.40/2009 Sb.

- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,
  - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,
  - c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let,
  - d) spáchá-li takový čin jako lékař nebo jiná způsobilá zdravotnická osoba.
- (4) Odnětím svobody na pět let až dvanáct let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,
  - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
  - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Mezinárodní úmluvy v oblasti dopingu

Mezinárodní olympijská charta proti dopingu

- První z mezinárodních úmluv o dopingu, kterou vydal Mezinárodní olympijský výbor v roce 1988.

Antidopingová úmluva

- Rada Evropy ji vydala v r. 1989, pověřuje bojem s dopingem organizace a vládní instituce odpovědné za sport.

Světový antidopingový kodex

➤ Základní dokument antidopingového programu, který sjednocuje pravidla všech sportovních organizací a institucí na celém světě.

Mezinárodní úmluva proti doping ve sportu UNESCO

➤ Byla přijata Generální konferencí v říjnu 2005, v ČR přijata usnesením vlády v červnu 2006 a ratifikována jako mezinárodní smlouva v únoru 2007

Trestní zákoník – důvodová zpráva

přijetí Antidopingové úmluvy – sdělení MZV č. 57/2005
Sb. m. s., o přijetí Antidopingové úmluvy

přijetí Mezinárodní úmluvy proti doping ve sportu –
sdělení MZV č. 58/2007 Sb.m.s., o přístupu České
republiky k Mezinárodní úmluvě proti doping ve sportu

snížení dostupnosti → potřeba trestního postihu

rozšířenost zneužívání anabolik ve sportu a jeho
nebezpečnost pro zdraví všech → nová skutková
podstata

Vývoj právní úpravy

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

[§ 218a Podávání anabolických látek mládeži](#)

Hlava VI. – TČ proti rodině a mládeži

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění zákona č. 306/2009 Sb.

§ 288 Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem

Hlava VII – TČ obecně nebezpečné

§ 289 Společná ustanovení

(4) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je větší množství ve smyslu § 288, a co se považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a jiné metody s dopingovým účinkem ve smyslu § 288.

NŘV č. 454/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, ...

Historie dopingu ve sportu

Řecký básník Homér popisuje, že Achilles, zvyšoval svou sílu po jídání kostní dřevě lvů, legendární Berserker z Norské mytologie byl před bojem ovlivněn psychoaktivními účinky konzumované houby, členové západoafrických prehistorických kmenů konzumovali před běžeckými soutěžemi Colu accuminitu a Colu nitidu (WHO 1993), Asiec Huns /kolem 350 let př. n.l./ pojídal varlata zvířat s cílem zvýšit svou sílu a agresivitu. Řada sportovců podstupovala různé typy diet, kdy například vítěz sprintu antických olympijských her v roce 668 př. n.l. užíval sušené fíky a gladiátoři v Circus Maximus pili před zápasy stimulační látky s alkoholem pro zvýšení výkonu, překonání únavy a odstranění bolestí z poranění.

Novověká historie druhá polovina 19. st. popisuje doping v soutěžích plavců v kanálech Amsterodamu a zejména cyklistů, kteří pro překonání vznikajícího vyčerpání mnohdy užívali "rychlostní balóny" /mixy heroinu a kokainu v alkoholu/. V roce 1886, jako následek těchto užívaných postupů, bylo popsáno úmrtí cyklisty Arthura Lintona, kterému jeho trenér podal velké množství strychninu, během OH v St. Luis vítěz maratónu Thomas Hicks zkolaboval a život mu zachránil pouze rychlý zásah lékařů v cíli závodu /užil brandy se strychninem/. V tomto období k nejrozšířenějším drogám užívaným sportovci patřili alkohol, kofein, nitroglycerin, digitalis, kokain, strychnin, ether, opium a heroin (GOLDMAN 1992, TODD 1987).

20. století

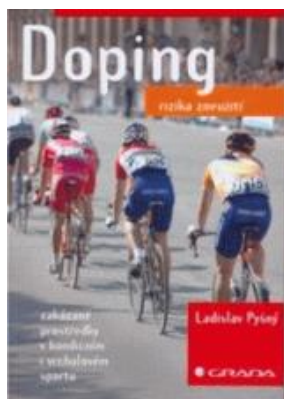
- 1910 – první zákazy se týkaly dostihů koní (analýza slin)
- 1928 – mezinárodní olympijský výbor (MOV) vydal první zákazy, ale bez kontroly
- I. hlavně II. Světová válka – pervitin, morfium, heroin a amfetaminy (únava a bojeschopnost), pokusy s testosteronem ke zvýšení agresivity u německých vojáků
- 50. léta
  - začátek zneužívání anabolických steroidů zejména CCCP
  - J. Ziegler (americký lékař) „otec anabolických steroidů“ – lék DIANABOL (hlavně vzpěrači a kulturisti)
- OH v Helsinkách (1952) – anabolické steroidy užívané řadou sport.
- 1967 – MOV založil zdravotní komisi, zákaz **stimulancií** a **narkotik**, anabolika ne (první kompletní seznam zakázaných látek)

20. století

- OH v Mexiku (1968) – první diskvalifikace a začátek určování pohl. identity (tzv. sex-test – dle sex X-chromatinu = Barrovo tělísko)
  - OH v Mnichově (1972) – 85 % sportovců anonymně přiznalo doping
  - zákaz anabolických steroidů (AS):
ATLETIKA 1970, LYŽOVÁNÍ 1973, VZPÍRÁNÍ 1974, FOTBAL 1976
  - 80. léta – snaha o nahrazení **AS růstovým hormonem** a používání **DIURETIK** (odplavení metabolitů z těla a zadržované vody v souvislosti s užíváním AS)
  - OH v Monteralu (1976) – podezření na krevní doping (Finsko, NDR)
- NDR – metoda řízeného těhotenství
- řízené otěhotnění - zvýšená produkce hormonů podporujících tvorbu bílkovin a připravující org. ženy na zátěž těhotenství (nárůst sval. hmoty, zvětšení objemu krve... – po 3 měsících interrupce)

2. Polovina 20. století

Na OH v Říme v r. 1960 umírá v otevřací den her dánský cyklista Knut Jensen /v krvi objeven amfetamin/ a další dva jeho týmoví kolegové jsou hospitalizováni .V roce 1963 po předávkování heroinem umírá boxer Billy Bello, v roce 1967, během etapy Tour de France, před zraky televizních diváků, britský cyklista Tommy Simpson /v těle nalezeny stopy amfetaminu, metylamfetaminu a alkoholu/, v roce 1968 další umírá ze stejných příčin další cyklista Yves Mottin.

Historie dopingu:

1998

Tour de France

- jedna z největší dopingových aféry v historii

Bruno Fossel, manažer stáje Festina (8.7.1998), ve vyšetřovací vazbě ve Francii (doping je zde kriminální delikt, v ČR ne):

„Doping je v cyklistice rozšířený, ale nechtěl jsem, aby si jezdci něco sháněli sami a brali k dověci.“

Hnízdil, J. (2000). Doping: aneb zákulisí vrcholového sportu. Grada.

Anabolické steroidy v dopingu

Možnost využití steroidů ve sportovních aktivitách je nastíněna počátkem 50tých let /poprvé na OH 1952 v Helsinkách/, z důvodů vynikajících výsledků sportovců Sovětského svazu. Důvodem byly udivující prostředky tréninkové přípravy vzpěračů, ač naprostá většina nejlepších jedinců padla v průběhu války. Lékař amerického týmu Dr J. Ziegler byl zpočátku udiven "obrovskou" svalovou hmotou sovětských závodníků i jejich potížemi s močením, kdy řada i mladíků musela být cévkována. Po osobním zjištění důvodů, kterými byla aplikace testosteronu začal spolupracovat s farmaceutickým průmyslem i užíváním hormonů u sportovců. Výsledkem bylo vyrobení prvního syntetického anabolického androgenního steroidů **methandrostenolonu s výrobním názvem Dianabol**. Další pronikavé výsledky sportovců Sovětského svazu na OH 1960 v Říme, kdy již všichni účastníci her se dozvěděli o nové sovětské tajné zbrani, anabolických steroidech a osobní aktivity Dr Zieglera daly vlastně světu "steroidovou epidemii", neboť po počátečním užití úzkou skupinou vzpěračů a kulturistů došlo zejména v 60tých letech k obrovskému nárůstu užívání. Například mnohonásobný držitel světových titulů v powerliftingu Larry Pacifico udal osobní zkušenost, že nárůst anabolických steroidů stoupl z 10 % v roce 1965 na 90 % v r. 1984 u všech amerických powerlifťařů, či výzkum provedený na OH 1972 v Mnichově profesorem B. Youngem a diskařem J. Silvestrem zjistil, že 68 % dotázaných zúčastněných sportovců zvolených lehkooatletických disciplín udalo užívání anabolik.

Doping nejčastěji

SPORTY: Kulturistka, silové sporty (vzpírání) , cyklistika, atletika

Některé svazy testy nevyžadují !!!

– NHL (zavedeny 2005), NBA, profesionální box, a další

LÁTKY: Stimulancia, anabolické steroidy, diuretika

Erythropoetin – obtížně zjistitelný. Při hodnotě hematokritu nad 50 % je vysoká pravděpodobnost jeho užití. Např. v cyklistice 14denní „dovolená“ opět testování. Pokud opět zvýšená tak teprve postih.

PROČ: hematokrit se zvyšuje se ztrátami tekutin

VÝJIMKA: cyklisté pocházející z vysokých nadmořských výšek, či potvrzení o pobytu ve vysoké nadmořské výšce atd.

Již existuje metoda přímého zjištění EPO- zatím ale není ve všech svazech uznávána!

Definice dopingu:

antidopingový kodex olympijského hnutí z 1. 1. 2004:

<http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=250>
<http://www.antidoping.cz/kodex.htm>

1) Přítomnost zakázané látky nebo jejích *metabolitů* nebo *indikátorů* v těle sportovce.

trest zákazu činnosti na 2 roky při druhém porušení doživotí

Sportovec je zodpovědný i za to, aby se látka do jeho těla nedostala bez jeho vědomí

VÝJIMKA:

- seznam látek s uvedením tolerančních limitů
- seznam zakázaných látek, které mohou být vyprodukovány endogenně (tělu vlastní látky zvýšené nad stanovené limity)

antidopingový kodex olympijského hnutí z 1. 1. 2004:

<http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=250>

<http://www.antidoping.cz/kodex.htm>

2) *Použití nebo pokus o použití zakázané látky nebo zakázané metody.*

Posuzováno bez ohledu na úspěch či neúspěch použití látky či metody.

trest zákazu činnosti na 2 roky při druhém porušení doživotí

3) *Odmítnutí nebo nedostavení se k odběru vzorku.*

trest zákazu činnosti na 2 roky při druhém porušení doživotí

4) *Porušení pravidel dostupnosti sportovce pro testování mimo soutěž.*

Každý sportovní svaz je povinen nahlásit antidopingovému výboru (ADV) jména a adresy sportovců jejichž výkonnost splňuje kritéria národního registru pro testování.

Každý sportovec je povinen čtvrtletně oznamovat místa a časy pobytu, tréninků a závodů + aktualizovat při změně.

Pokud nebude sportovec 3 × zastížen (během 1,5 roku) na jím označeném místě = porušení antidopingového pravidla.

trest zákazu činnosti od tří měsíců po doživotní

5) Podvádění nebo pokus o podvádění v průběhu kterékoli části dopingové kontroly.

- „nastrčení“ jiné osoby
- použití cizí moči (katetr v močové trubici) – sportovec musí být dostatečně odhalený, přímý dohled dopingového komisaře
- a jiné

trest zákazu činnosti na 2 roky při druhém porušení doživotí

6) Držení zakázaných látek a látek umožňujících zakázané metody.

I mimo soutěž pokud sportovec neprokáže terapeutické důvody, což se předem hlásí ADV. Vztahuje se i na doprovodný personál.

trest zákazu činnosti na 2 roky při druhém porušení doživotí

7) Nelegální nakládání s jakoukoli zakázanou látkou nebo látkou umožňující zakázané metody.

8) Podávání nebo pokus o podání zakázané látky nebo aplikace či pokus o aplikaci zakázané metody kterémukoliv sportovci, nebo podporování, podněcování, napomáhání, navádění, zakrývání skutečnosti nebo jiná spoluvina, která je porušováním nebo pokusem o porušování antidopingových pravidel.

Pro oba body trest zákazu činnosti 4 roky až doživotní zákaz činnosti

Testování

Sportovci podléhají testování:

- 1) všichni při příslušných soutěžích (národní či mezinárodní federace)
- 2) registrovaní ve sportovních svazech ČR i mimo soutěž,
kdykoliv a kdekoliv

Provádí člen exekutivy ADV či dopingový komisař (DK)

Odběr krevního vzorku či vzorku moči.

Výběr sportovců pro testování se řídí dle typu akce či sportovní federace dle daného klíče (např. pro potvrzení rekordu, nebo medailisté, vítěz, či losem).

Postup při testování

- 1) Dopingový komisař (DK) předá písemnou výzvu zpravidla po soutěži
- 2) Sportovec je povinen se na odběr vzorku dostavit do 60 minut
- 3) Po celou dobu od výzvy je sportovec pod kontrolou DK

Odběr vzorku moči

- DK stejného pohlaví jako sportovec
- Sportovec (dostatečně odhalen – od kolen do poloviny zad) do nádoby poskytne 75 ml moči
- 2/3 moči přelije do nádoby A a 1/3 do nádoby B se stejnými číselnými kódy – anonymita

Mimo soutěž může DK přijít bez ohlášení, musí však dát sportovci dostatek času k ukončení aktivity, kterou právě dělal – za stálého dohledu.

Postup při testování

Odběr vzorku krve

- lékařem či oprávněnou osobou + DK jako svědek
- může být před odběrem moči, nebo místo odběru moči
- v cyklistice, běhu na lyžích (EPO)

Odběru moči či krve se může účastnit:

- DK, lékař (krev), asistent místnosti, tlumočník, sportovec s doprovodem (jedna osoba)

Nakládání s výsledky

Laboratoř hlásí exekutivě ADV

exekutiva písemně informuje sportovce
a předsedu sport. svazu

Pokud je vzorek A pozitivní:

Na požádání sportovce je otestován vzorek B u jehož analýzy může být sportovec přítomen. Pokud je vzorek B negativní, ruší se výsledek testu A. Pokud opět pozitivní, je zahájeno disciplinární řízení, na kterém musí sportovec prokázat, že k porušení pravidel došlo bez jeho zavinění nebo zanedbání.

Postih pro sportovce

Vždy automatické anulování výsledků sportovce dosažených při soutěži při které došlo k porušení antidopingových pravidel (a při následných soutěžích)– **odebrání medaile, bodů, ceny.**

zákaz činnosti za přítomnost **zakázané látky** nebo jejích metabolitů nebo indikátorů, za použití a pokus použít zakázané látky nebo **zakázané metody držení** zakázaných látek a zakázaných metod

První porušení pravidel: 2 roky

Druhé porušení pravidel: doživotní

Postih pro sportovce

zákaz činnosti při zjištění „specifické látky – viz seznam“ = látky všeobecně dostupné v lécích (je zde možné neúmyslné použití) a sportovec prokáže že ji nepoužil úmyslně ke zvýšení sportovní výkonnosti

První porušení pravidel: **minimálně** varování a napomenutí bez zákazu **maximálně** zákaz na 1 rok

Druhé porušení pravidel: zákaz na 2 roky

Třetí porušení pravidel: doživotní

Sportovec nebo jiná *osoba* má v každém případě možnost, ještě před uložení zákazu činnosti, iniciovat zrušení nebo snížení trestu. Trest se může snížit až na polovinu za určitých situací (viz kodex).

Sportovec musí být po celou dobu pozastavení činnosti k dispozici pro testování, jinak po uplynutí této doby nezíská povolení k činnosti.

Postih pro družstvo

kolektivní sport

Pokud víc jak jeden sportovec poruší antidopingová pravidla, mohou být anulovány výsledky.

nekolektivní sporty (tandem, štafeta, čtyřveslice, apod.)

Výsledky budou anulovány pokud jen jediný sportovec poruší antidopingová pravidla.

Možnosti použití zakázaných látek

Vědomé

Omyl – požití zakázané látky vlastním omylem či druhé osoby (trenér, lékař)

Náhoda – např. požití nápoje bez označení obsahu zakázané látky

Dopování sportovce druhou osobou bez jeho vědomí – dobrý úmysl × zlý úmysl

Nátlak – NDR, CCCP, ...

Nedbalost, nevědomost

Vrozená zvýšená hladina zakázané látky – vzácné

Technické pochybení či lidská chyba při odběru a zpracování vzorku moči – úmyslná × neúmyslná

Látky a postupy považované za doping

Seznam vydává lékařská komise MOV, nejméně ročně aktualizován

SEZNAM LÁTEK: <http://www.wada-ama.org>

Látky zakázané vždy (při soutěži i přípravě na soutěž)

- 1) Anabolické látky
- 2) Hormony a jejich analoga
- 3) Beta-2 agonisté
- 4) Látky s antiestrogenním účinkem
- 5) Diuretika a maskující látky

Látky zakázané v jednotlivých sportech

- 1) Alkohol
- 2) Betablokátory

Látky zakázané pouze při účasti na soutěži

- 1) Stimulancia
- 2) Narkotika
- 3) Canabinoidy
- 4) Glukokortikosteroidy

Zakázané postupy

- 1) Zvyšování přenosu O₂
- 2) Chemické a fyzikální manipulace
- 3) Genový doping

Specifické látky

látky vyskytující se běžně (v lécích)

Látky zakázané vždy

1) Anabolické látky (anabolické steroidy a ostatní an. látky)

Běžně užívané léky v medicíně: osteoporóza, poúrazové stavy, anémie, popáleniny, celkové oslabení organismu, testosteron při hypogonádismu...
Ve sportu až 100násobné i vyšší dávky. Strukturou se blíží androgenům nadledvin.

VLIV:

- podporují syntézu bílkovin – nárůst svalové hmoty – zvýšení síly k tomu nutno zvýšit příjem bílkovin v potravě (nad 2 g/kg)
- zlepšení i vytrvalostních výkonů
- zvýšení agresivity
- navozují psychický i fyzický stav umožňující tvrdší a delší trénink
- zkracují regeneraci !!! – rozhoduje o úspěchu
- placebo efekt
- zastavují růst (předčasná osifikace růstových chrupavek) – zneužití v gymnastice a vzpírání

1) Anabolické látky (anabolické steroidy a ostatní an. látky)

SIDE EFFECTS

MUŽ

sexuální poruchy, neplodnost, snížení libida

hypertofie prostaty

gynekomastie (zvětšení mléčné žlázy
až výtok tekutiny podobné mléku)

snížená produkce testosteronu

ŽENA

porušení menstruačního cyklu

virilizační znaky (vousy, zhrubnutí hlasu,
zmenšení prsních žláz, hypertrofie klitorisu,)

1) Anabolické látky (anabolické steroidy a ostatní an. látky)

SIDE EFFECTS

JÁTRA – poškození až nádory, častěji žloutenka

LEDVINY – kameny, krev v moči

KARDIOVASKULÁRNÍ SYSTÉM – hypertenze (zadržování vody – zvýšení V cirkulující krve), snížení HDL-cholesterolu a zvýšení LDL-cholesterolu (ateroskleróza), modifikace myokardu (zánět, arytmie, infarkt), zvýšená srážlivost krve, a další

KŮŽE – akné, pleš

VAZY – v důsledku rychlého nárůstu svalové hmoty možné poškození (natržení v důsledku zaostávání růstu šlach za sv. hmotou)

PSYCHIKA – zvýšení agresivity, střídání pocitů nadřazenosti s depresí. abstinenční příznaky

GENETICKÉ RIZIKO – možné poškození potomků

NÁDOROVÁ ONEMOCNĚNÍ

Vedlejší efekty zneužití steroidních látek

Gynaecomastia

Enlargement of male breast

Female:

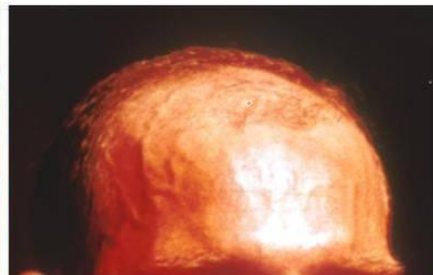
Enlargement of clitoris
and breast atrophy (female)

Prof. Dr. Friedhelm Beuker, Düsseldorf/Germany

Acne

Alopecia

2) Hormony a jejich analoga

ERYTROPOETIN (EPO)

Podněcuje tvorbu červených krvinek – zvýšení transportní kapacity O_2 .
Snížené zásobení ledvin kyslíkem (vysokohorské podmínky, kyslíkový stan) stimuluje jeho produkci v buňkách kapilár kůry ledvin.

V medicíně: léčba anémií, poškození jater, AIDS, chemoterapie...

Side effects:

- zvýšení množství erytrocytů - nárůst viskozity krve - zvýšení TK
- zvýšený hematokrit – zatížení práce srdce (až selhání) – zvětšení levé komory
- zvýšená srážlivost krve – např. mozková příhoda , plicní embolie

Testování:

- Přímé testování vzorku uznávané jen některými asociacemi
- podle hodnot hematokritu (nad 0,5)
Normální hodnoty
hematokritu se u muže pohybují v rozmezí 0.39-0.49, u žen pak 0,35-0,43.

2) Hormony a jejich analoga

RŮSTOVÝ HORMON (somatotropin, STH, HGH)

Produkován adenohipofýzou, podporuje syntézu bílkovin, zejména v kosterním svalstvu, podporuje rychlost růstu od narození až po dospělost.

↓ produkce – nanismus, ↑ produkce – gigantismus, akromegalie v dospělosti

V medicíně: akcelerace růstu, popáleniny

Ve sportu: nárůst svalové hmoty, síly, výšky – zvýšení výkonu + pokles tuku

Side effects:

- AKUTNÍ: retence vody, bolesti hlavy, svalů kloubů, zvýšení glykémie
- CHRONICKÉ: akromegalie, diabetes, arytmie, nádory

Testování:

- obtížněji zjistitelný než AS

2) Hormony a jejich analoga

CHORIOGONÁDOTROPIN (HCG) A LUTEINIZAČNÍ HORMON (LH)

– zakázány pouze u mužů!

HCG je produkován placentou a některými nádorovými buňkami.

Podobně jako LH (přední lalok hypofýzy) stimuluje tvorbu žlutého tělíska a následnou produkci progesteronu.

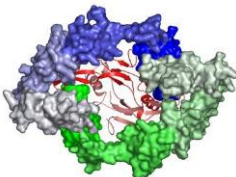
U mužů zvyšují syntézu testosteronu a epitestosteronu v Leydigových buňkách varlat.

V medicíně: chlapci – při endokrinních poruchách varlat
ženy – vyvolání ovulace

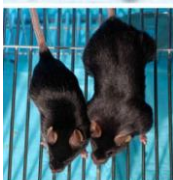
VLIV a side effects: podobný jako u AS

•Inhibitory myostatínu

např. follistatin (léčba svalové dystrofie)

follistatin, inhibitor myostatínu

2) Hormony a jejich analoga

INZULÍN

Produkován β -buňkami Langerhansových ostrůvků slinivky břišní. Produkce řízena zpětnovazebně glykemií.

VLIV:

- vstup glukózy do buněk
- stimuluje proteosyntézu (silný anabolický účinek), ovlivňuje metabolismus tuků (lipogeneze)
- a další. (přednáška hormony)

V medicíně: při diabetes

Ve sportu: silný anabolický účinek nárůst svalové hmoty, síly aplikace výhradně po tréninku

Side effects:

- AKUTNÍ: hypoglykemické kóma – až smrt
- CHRONICKÉ: inzulínová resistance - diabetes II., hypertenze, MKVS...

2) Hormony a jejich analoga

ADRENOKORTIKOTROPIN (ACTH)

Vede ke stimulaci kůry nadledvin k produkci zejména kortizolu.

Účinky kortizolu:

protizánětlivý, proteinkatabolický, metabolický (zvýšení glykogenolýzy)

Ve sportu: euforie a útlum letargie během soutěže a tréninku mobilizace energetických zdrojů další účinky kortizolu - přednáška hormony

2) Hormony a jejich analoga

RŮSTOVÝ FAKTOR 1 (IGF-1))

Látka podobná inzulínu (anabolický účinek – svaly, kosti)
Lepší anabolický účinek než testosteron.

Side effects:

- nerostou pouze svaly, ale i ostatní orgány, např. vnitřní orgány, varlata !!!

- Růstový hormon (hGH), růstové faktory (IGF-1)
zneužití vede např. k onemocnění akromegalie

Rondo Hatton

3) Beta-2 agonisté

- dříve řazeny mezi anabolické látky či stimulancia
- jsou to antiastmatika (léky na alergii a astma)

VLIV:

- stimulační
- anabolický (při vyšších dávkách)
- relaxace svalů dýchacích cest (rozšíření dýchacích cest – plavci, cyklisti)

Tour de France 1994 – Indurain – pozitivní test

Dnes časté zneužívání látky spiropent - CLENBUTEROL

4) Látky s antiestrogenní účinkem

Látky zvyšující hladinu mužských pohlavních hormonů.
U mužů beroucích AS potlačují side effect – gynekomastii.

Inhibitory aromatáz

např. anastrozol, léčba karcinomu prsu, snaha uživatelů potlačit účinky estrogenů

Selektivní modulátory estrogenových receptorů (SERM)

antiestrogeny (antagonisté estrogenů, tamoxifen) - plicní embolie, poruchy vidění

5) Diuretika a další maskující látky

Látky které různými mechanismy zvyšují množství vylučované moči.

VLIV: Například v Henleově kličce bráním zpětnému vstřebávání iontů, které zůstávají v tubulech a váží na sebe vodu

K léčbě nemocí spojených s retencí vody a solí, hypertenze, otoky

POUŽITÍ VE SPORTU:

- snížení tělesné hmotnosti (váhové kategorie – úpolové sporty, gymnastika)
- maskující účinek (naředění moči snižuje koncentraci zakázané látky)
- dokonalá stavba těla (kulturistika – vyrýsování)

Side effects:

- dehydratace, slabost, pokles tlaku krevního, bolest hlavy, poruchy fce ledvin, metabolický rozvrat

Látky zakázané při soutěži

1) Stimulancia

Zvyšují soutěživost, ale též agresivitu. (viz předchozí presentace)

Nejznámější:

AMFETAMINY

EFEDRIN – OH v Římě 1960 zemřel dánský cyklista K. Jenson

KOKAIN

KOFEIN – od roku 2005 **NENÍ ZAKÁZANÝ.**

ADRENALIN – od roku 2006

zneužití například v kolektivních hrách, ale i atletika atd.

2) Narkotika

PROČ?

Zraněným či nemocným sportovcům umožňuje absolvovat trénink (zápas).
Posunují práh bolesti – přetížení, zranění.

3) Canabinoidy

obdobné účinky jako narkotika, tresty většinou mírné (cca 3 měsíce), jsou uvedeny v seznamu specifických látek

Látky zakázané v jednotlivých sportech

1) Alkohol

Automobilový a motoristický sport (i čluny), letectví, lukostřelba, kulečnick, karate, petangue, střelba v moderním pětiboji, a další.

- detekce z krve nebo dechu

2) Betablokátory

Sporty stejné jako u alkoholu (vyjma karate a člunů) + curling, šachy, boby, gymnastika, bowling, lyžování a snowboarding, wrestling, STŘELBA

Látky běžně užívané v léčbě ischemické choroby srdeční, hypertenze ...

VLIV:

- látky rušící funkce adrenoreceptorů, které zprostředkovávají podněty iniciované adrenalinem a noradrenalinem (pokles srdeční frekvence, snížení odporu periferních vlásečnic, pokles tepového objemu).
- snižují výkon při krátkodobých i dlouhodobých aktivitách
- snižují pocit úzkosti, strach, třes, bušení na hrudi – pro sporty vyžadující soustředění a neměnnou polohu těla s výdrží

Zakázané postupy

1) Zvyšování přenosu O₂

- **Krevní doping, červené krvinky a jim podobné produkty jakéhokoliv původu pro jiný než lékařský účel.**

Krev dárce, častěji vlastní odebraná 4–8 týdnů před soutěží (čas pro obnovu) v množství 4–9 dl se zamrazí a pak aplikuje krátce před závodem.

Walder a Hainlinen (1989) popsali zlepšení vytrvalostních schopností o 4–30 %.

Podobně jako užití EPO je prakticky nezjistitelné (hematokrit nad 50 %).

Použili např. dráhoví cyklisté USA na OH v LA 1984.

- **Umělé zvyšování spotřeby, přenosu nebo dodávky kyslíku, zahrnující modifikované hemoglobinové produkty (například krevní náhražky jako perfluorochemikálie – PFC).**

PFC – náhražka krve, přenášející O₂ až 20× lépe než krev. Neobsahuje však žádné protilátky – nebezpečí život ohrožujících infekcí při poranění.

• zvyšování přenosu kyslíku

transfuze, krevní deriváty

PFCs – artificial blood, perfluorodecalin
40-50x lepší přenos kyslíku než hemoglobin

Zakázané postupy

2) Chemické a fyzikální manipulace

Podvádění, nebo pokus o podvod, za účelem porušit integritu a platnost vzorků odebraných při dopingových kontrolách:

- nitrožilní infuze (vyjma akutních legitimních lékařských účelů – naředění či maskování látky v krvi)
- cévkování a záměna moči (gumové rezervoáry s cizí močí, výměna moči v močovém měchýři)

3) Genový doping

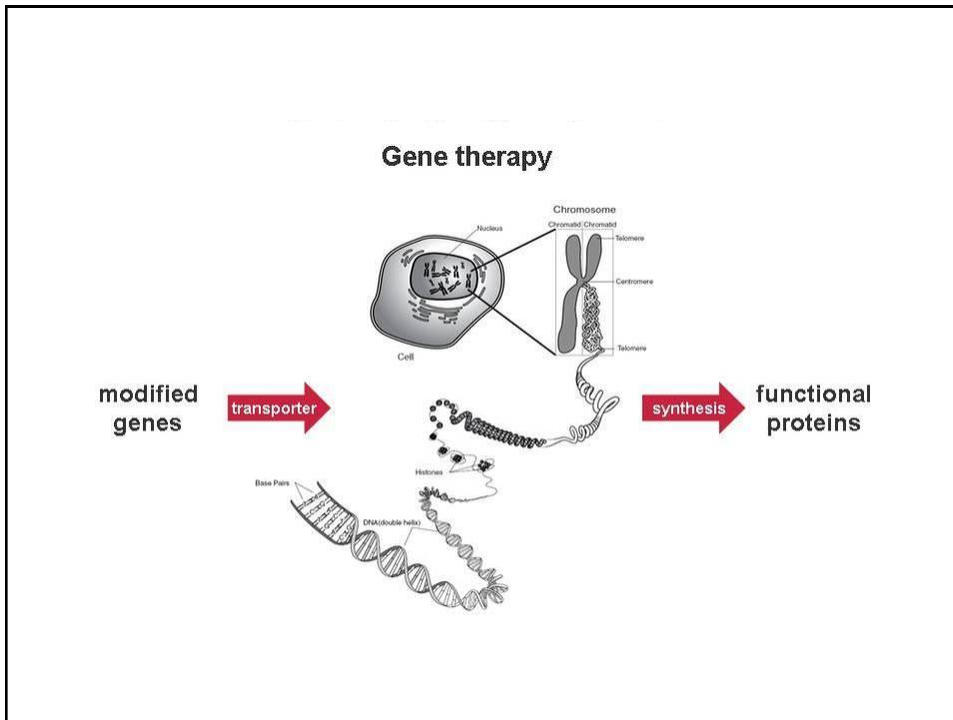
„Neterapeutické použití buněk, genů, genových elementů, modifikace exprese genů, které mají schopnost zvýšit sportovní výkon, je zakázáno.“

Existují čtyři zajímavé geny pro vytrvalost:

- angiotenzin konvertující enzym (ACE) je vazokonstrikční nebo vasodilatační látka,
- erythropoetin (EPO) stimuluje erytropoézu,
- receptor d (peroxisome proliferator-activated receptor d, PPARd), který kóduje enzymy pro oxidaci mastných kyselin,
- faktory indukovatelné hypoxií (HIF) pro změny dostupného kyslíku.

Existují tři zajímavé svalové geny:

- faktor MGF (mechano growth factor), faktor IGF-1 (insulin-like growth factor-1), faktor IGFBP (insulin-like growth factor binding protein) pro řízení růstu svalů,
- růstový hormon (GH) pro řízení svalové hmoty,
- faktor gdf-8 (myostatin/growth differentiation factor) nebo faktor tgf-b (transforming growth factor-b) jako negativní regulátor růstu svalů.

Falešné steroidy

- Padělatelé zaměňují steroidy za jiné látky, které mohou mít zcela jiné dávkování.
- Ampule s injekčními steroidy jsou často vysávány pomocí jehel a místo nich je dovnitř vtlačován obyčejný rostlinný olej.

ANABOLICKÉ STEROIDY - CENÍK

ANABOL	British Dispensary	metandienonum	100tbl/5mg	700,-
ANDRIOL	Organon(Nizozemi)	testosteron undecanoat	60cps/40mg	1250,-
ANDROLIC	British Dispensary	oxymetholone	100tbl/50mg	3850,-
CETABON	Therapharma(Filipíny)	stanozol + B.vit	10tbl/2mg	150,-
CIALIS	Eli lilly(ČR)	tadalafil citrate	1tbl/20mg	400,-
CLENBUTEROL	Sopharma(Bulharsko)	clenbuterol hcl	10tbl/0,02mg	100,-
CLOMID	Anfarm Hellas S.A.(Řecko)	clomiphene citrate	12tbl/50mg	300,-
MERIDIA	Abbott GmbH	sibutramin hcl monohydrate	98cps/15mg	4100,-
MESVIRON 25	Genesis(Singapur)	mesterolone	100tbl./25mg	1500,-
METANOLON	Lyka Labs	metandienonum	100tbl/5mg	500,-

Výživové doplňky

Směsi vitamínů, nejčastěji antioxidantů
 Směsi aminokyselin, nejčastěji větvených (leucin, izoleucin, valin)
 Karnitin
 Kreatin
 Inosin
 Směsi zvyšující odbourávání mastných kyselin
 Směsi snižující vstřebávání tuků ze zažívacího traktu
 Atd.

Nejsou považovány za doping, někdy však obsahují zakázané látky, které nejsou samozřejmě uvedeny na etiketě – záměr výrobce o zvýšení účinnosti preparátu???

Je pravděpodobné, že některé z těchto povolených preparátů budou časem zakázány či limitovány hladinou v krvi (moči).

Literatura

Hnízdil, J., et al. (2000). Doping: aneb zákulisí vrcholového sportu. Havlíčkův Brod: Grada Publishing.

Nekola, J., et al. (2000). Doping a sport. Praha: Olympia.

Pyšný, L. (1999). Doping, zdraví, výkon. Praha: Karolinum

Slepička, P., et al. (2000). Problematika dopingu. Praha: Karolinum.

Antidopingový kodex MOV:

<http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=250>

<http://www.antidoping.cz/kodex.htm>

Seznam zakázaných prostředky:

<http://www.wada-ama.org/en/prohibitedlist.ch2>

http://www.antidoping.cz/zakazane_prostredky.htm

Co si pamatovat z dnešní přednášky

doping:

- Definice, legislativa, antidopingové úpravy
- Rozdělení zneužívaných látek
- Vliv na zdraví